

Mora da može drugačije

Recite NE telesnom
kažnjavanju dece

Save the Children

Švedska
Sverige

Centar za prava deteta

Umeće roditeljstva

DA PUSTIM

Da pustim ne znači da prestanem da brinem
Nego da shvatim da ne mogu da radim umesto nekoga.

Da pustim ne znači da se isključim
Nego da shvatim da ne mogu da kontrolisem druge.

Da pustim ne znači da menjam i kriwim drugog
Nego da dam sve što mogu.

Da pustim ne znači da brinem umesto nekoga
Nego da brinem o nekom.

Da pustim ne znači da rešavam tute probleme
Nego da pružam podršku.

Da pustim ne znači da sudim
Nego da drugome dopustim da bude ono što jeste, ljudsko biće.

Da pustim ne znači da vodim računa i sredujem sve
Nego da pustim druge da kroje svoju sudbinu.

Da pustim ne znači da prezaštićujem
Nego da pustim drugog da se suoči sa realnoću.

Da pustim ne znači da zvocam i grdim
Nego da tražim način da se što jasnije izrazim.

Da pustim ne znači da sve podesim svojim željama
Nego da slušam druge, njihove potrebe i osicanja.

Da pustim ne znači da kritikujem sebe
Nego da pokušavam da budem najbolja što mogu.

Da pustim znači da se plažim manje i volim više.

— NEPOZNATI AUTOR —

Biti roditelj

Biti roditelj je, najčešće istovremeno, najlepše iskustvo u životu i najteži zadatak s kojim ste se suočili. I pored svih saveta i knjiga koje možete pročitati, ne postoji recept za idealnog roditelja zato što ste Vi i Vaše dete jedinstveni, kao i odnos među vama. Mogu postojati smernice kojih se možete pridržavati, ali samo ukoliko nikada ne zaboravite da ćete morati da se prilagođavate specifičnoj situaciji u kojoj se nalazite.

Pitanje koje povezuje sve roditelje je: da li ću biti dobar roditelj i da li ću detetu/deci uspeti da pružim sve što želim i što ona žele, čak i kada su vremena teška, a izazovi veliki.

Telesno kažnjavanje – o čemu govorimo

Svi roditelji žele najbolje za svoju decu, ali to nekada rade na načine koji nisu najadekvatniji iz mnogo razloga. Savremeni način življenja, nedostatak socijalnih mreža i šire porodice kojoj se mogu obratiti za pomoć i savet, stres i, iznad svega, vrednosni sistemi koji zbuljuju i koji im ne daju jasne smernice dovode do toga da roditelji reaguju spontano i ishitreno i povređuju svoju decu, istovremeno povređujući sebe i uskraćujući sebi uživanje u roditeljstvu. Jedan od načina takvog reagovanja je i kada dete disciplinujemo primenjujući telesno kažnjavanje kao što su, na primer, batine, šamaranje, udaranje po stražnjici, čupanje za kosu, udaranje štapom, kaišem, prutom, drmusanje ili bacanje deteta, štipanje, šutiranje.

Telesno ili fizičko kažnjavanje je bilo koje kažnjavanje u kome se primenjuje fizička sila sa namerom da se izazove izvestan stepen bola ili neprijatnosti, bez obzira koliko da je blag.

Telesno kažnjavanje – šta nam kažu propisi

- U Srbiji je zabranjeno fizičko kažnjavanje i svi drugi oblici nasilja nad decom. Zabrana telesnog kažnjavanja dece u Srbiji proizlazi iz odredaba **Ustava** kojima se garantuje nepovredivost fizičkog integriteta, kao i iz odredaba kojima je propisano da niko ne može biti izložen mučenju, nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju, te da su svi dužni da poštuju i štite ljudsko dostojanstvo.
- **Porodičnim zakonom** roditeljima je zabranjeno da dete podvrgavaju ponižavajućim postupcima i kaznama koje vređaju ljudsko dostojanstvo, a propisana je i dužnost roditelja da dete štite od takvih postupaka drugih lica.
- **Krivičnim zakonikom** sankcionisana je upotreba sile ili pretnje koja za posledicu ima povredu ili ugrožavanje fizičkog integriteta i dostojanstva maloletnog lica.
- **Propisi u oblasti sistema obrazovanja i vaspitanja** sadrže odredbe o zabrani fizičkog kažnjavanja dece i učenika.

Telesno kažnjavanje – na šta nam praksa ukazuje

- U navedenim zakonima nisu precizno definisani pojmovi, odnosno, nije definisana razlika/granica između „ponižavajućeg postupanja”, „kazni koje vređaju ljudsko dostojanstvo”, „fizičkog zlostavljanja”, „nanošenja telesnih povreda”, „zlostavljanja maloletnog lica” i „primene nasilja” nad decom.
- Tradicionalna praksa vaspitanja dece „batinama”, ipak se ne sankcioniše ni u građanskom, a još manje u krivičnom sudskom postupku.
- Različita shvatanja stručnjaka, među kojima ima i onih koji smatraju da je telesno kažnjavanje samo jedan od oblika disciplinovanja dece (da ne sme biti dominantan način vaspitanja deteta, da mora biti „razumno”, odnosno da se može primeniti samo „u krajnjoj nuždi”, do onih koji smatraju da se mora znati koliko telesno kažnjavanje treba da traje i kojim intenzitetom da bi bilo sankcionisano) nesumnjivo utiče na opstanak prakse vaspitanja dece „batinama” koja se još uvek ne sankcioniše u sudskim postupcima.

Propisivanje IZRIČITE zabrane telesnog kažnjavanja dece u svim okruženjima je neophodno u trenutnom društvenom kontekstu Srbije. Time bi se doprinelo i otklanjanju pogrešnih stavova i prestanku loših praksi koje štete deci i narušavaju im osnovna prava.

Do aprila 2018. godine 53 države u svetu su uvele izričitu zabranu telesnog kažnjavanja dece u svim okruženjima — deca u Srbiji zaslužuju isto!

Najčešće dileme oko telesnog kažnjavanja dece

I ja sam dobijao batine, pa šta mi sada fali?

A možemo se i upitati: Kakvi bismo zaista bili da nismo imali iskustvo telesnog kažnjavanja i da smo vaspitavani na drugačiji način. Poniženje i bol koji se doživi kroz fizičko kažnjavanje ne može se osporiti. Kriviti odrasle što su nekada nasilno vaspitavali svoju decu sada nema svrhe, međutim, vreme u kojem danas živimo trebalo bi da podrazumeva prevazilaženje svih oblika nasilnog ponašanja, a posebno prema sopstvenoj deci.

Kada gura prste u šteker kako drugačije da mu objasnim da to ne radi osim da ga udarim po ruci?

Time što čemo udariti dete nećemo ga zaštiti. U situacijama u kojima može doći do toga da: dete krene da prelazi ulicu na nebezbednom mestu, može da se opeče, stavlja prste u utičnicu za struju, uvek postoji alternativa telesnom kažnjavanju. Odrasli su prvenstveno odgovorni da zaštite dete od povreda i stvore sigurno okruženje. Utičnice mogu da se obezbede tako da dete ne može da stavi prste u njih, odrasli treba da skloni na sigurno, može da ga uhvati, podigne, povuče, zaustavi, kako bi ga zaštitio od opasnosti. Uvek postoji drugi način od namernog nanošenja bola u svrhu kažnjavanja i poniženja.

Ja svoje dete ne tučem i ne zlostavljam, već ga samo malo udarim po guzi.

Šta je za nekoga malo, za drugoga može biti mnogo. Telesno ili fizičko kažnjavanje je bilo koje kažnjavanje u kome se primenjuje fizička sila sa namerom da se izazove izvestan stepen bola ili neprijatnosti, bez obzira koliko da je blag. I u ovom slučaju koristi se nasilje u svrhu disciplinovanja, a ne neki drugi način koji će dugoročno biti delotvorniji i koji će imati uticaja na promenu ponašanja. Ukoliko vas bes ipak preplavi i izgubite kontrolu, sklonite se od deteta ili izbrojte do deset pre nego što uradite bilo šta zbog čega ćete kasnije imati razloga da se kajete, ili ga pošaljite u drugu prostoriju dok vas ne prođe trenutni poriv da ga telesno kaznite.

Većina telesnih kazni podrazumeva udaranje deteta, kao na primer: batine, šamaranje, udaranje po stražnjici rukom ili štapom, kaišem, prutom, a može da uključi i drmusanje ili bacanje deteta, štipanje, šutiranje, čupanje za kosu i slično. Za dete je opasan svaki oblik telesnog kažnjavanja.

Najveći nedostatak telesnog kažnjavanja, čak i kad je blago, jeste to što ne daje deci priliku da nauče novo i poželjno ponašanje. Jedino što se postiže je to da dete uči kako da izbegne kaznu u budućnosti.

Kako ću da vaspitavam svoje dete je samo moja stvar, ja najbolje znam šta je za njegovo dobro!

Time što smo se ostvarili kao roditelj ne znači da imamo pravo da sa našim detetom radimo šta god hoćemo. Dete nije vlasništvo svojih roditelja. Biti roditelj znači

imati odgovornost za dobrobit svoga deteta. A to znači da način na koji roditelji vaspitavaju dete treba da se zasniva na uvažavanju detetovog dostojanstva, a ne na zastrašivanju.

Ako ne dobije batine biće razmaženo, a mene će manje poštovati i izgubiću autoritet.

Poštovanje se gradi davanjem sopstvenog primera i obrasca ponašanja. Dete ne možemo fizički prisiliti da nas poštuje. Telesno kažnjavanje ukazuje detetu da je uradilo nešto loše, ali ne ukazuje šta je potrebno da učini kako bi to ponašanje promenilo. Ovakva situacija kod deteta izaziva samo strah, ali ga ne uči i novom ponašanju. Takođe, odrasli se ne osećaju dobro u vezi s onim što su uradili i skloni su da dete okrive za sopstveni postupak („Šta si tražio, to si i dobio!”, „Izazvala si me...”, „Da li vidiš do čega si doveo...“).

Da li uvođenje izričite zabrane telesnog kažnjavanja dece kao metoda vaspitanja znači da će se mnogi roditelji naći u zatvoru ili da će im biti oduzeto dete?

Svrha uvođenja izričite zabrane telesnog kažnjavanja deteta nije razdvajanje dece od svojih roditelja ili slanje roditelja u zatvor već je to prvenstveno prevencija, rana intervencija u zaštiti deteta, obuka i savetovanje o nenasilnim metodama disciplinovanja dece. Važno je razumeti da ljudska prava ne prestaju na „kućnom pragu” i da ukoliko se zakonom sankcioniše telesno kažnjavanje ili napad na odraslu osobu jednako treba da se sankcioniše i telesno kažnjavanje deteta.

Nedvosmislena zakonska regulativa kojom se izričito zabranjuje i sankcionиše svaki vid nanošenja telesne kazne u svrhu disciplinovanja treba da bude zvaničan stav države kako po ovom pitanju ne bi ostavio prostora za diskusiju da li jedan udarac po guzi predstavlja nasilje ili ne, odnosno upotrebe fizičke sile radi dobrobiti deteta.

Današnjim roditeljima treba podrška više nego ranije zbog kompleksnosti savremenog načina života.

Za pozitivno roditeljstvo niste samo Vi odgovorni, već su država i društvo u celini dužni da Vam obezbede uslove da se ostvarite kao roditelji, što uključuje uklanjanje mogućih prepreka kao što je siromaštvo, nezaposlenost, povišen stres i sl.

Posebna podrška je potrebna mladim roditeljima, samohranim roditeljima, roditeljima sa decom sa smetnjama u razvoju i porodicama koje žive u ekstremnom siromaštву.

Pozitivno roditeljstvo

„Pozitivno roditeljstvo“ označava ponašanje roditelja utemeljeno na najboljim interesima deteta, koje neguje, osnažuje, nenasilno je i osigurava poštovanje i usmeravanje deteta, koje uključuje postavljanje granica kako bi se omogućio potpuni razvoj potencijala svakog deteta (Savet Evrope, 2006).

Dete ima pravo na brigu, sigurnost i vaspitanje koje uvažavaju njegovu individualnost, a roditelji imaju pravo na podršku države u ispunjavanju svoje roditeljske uloge.

Detetu treba autoritet, ali kakav?

Vaspitanje deteta bez upotrebe kazne bilo koje vrste često se izjednačava sa gubitkom autoriteta roditelja. Ovo pogrešno verovanje zasniva se na ustaljenom a veoma pogrešnom razumevanju značenja autoriteta.

Najčešće se autoritet poistovećuje sa strahom i kažnjavanjem. Poštujemo onoga koga se bojimo i ko ima moć da kazni, udari, odbaci i navede da se osećamo loše, postiđeno i bezvredno.

Pozitivno roditeljstvo promoviše drugu vrstu autoriteta, onog koji se zasniva na **podršci, zaštiti, stvaranju prilika za učenje i poštovanju deteta i njegovih prava**.

Podržavajući autoritet

- 1** Podstiču se samokontrola i samodisciplina, svest o sebi i unutrašnja motivacija.
- 2** Neguju se sloboda izbora i odgovornost — dete bira da uradi nešto i snosi posledice svog ponašanja.
- 3** Kontrolišu se uslovi, a ne dete (akcenat je na prevenciji nepoželjnih ponašanja).
- 4** Autoritet se poštuje jer donosi nešto novo, jer se od njega uči, jer štiti.
- 5** Kada se sankcioniše ponašanje deteta, to se radi da bi se ono ili neko drugi zaštitio i da bi dete nešto naučilo.
- 6** Nikada se ne ukida nada (svaka greška se da ispraviti).

Kažnjavajući autoritet

- 1** Podstiče se poslušnost i potčinjavanje onome ko ima veću moć.
- 2** Neguju se odricanje od lične odgovornosti i spoljašnja kontrola.
- 3** Dete se kontroliše i sputava. Nema preventivnog delovanja, već se sankcionišu posledice.
- 4** Autoritet se poštuje iz straha. Određena ponašanja se izbegavaju zbog straha od kazne, a ne zato što se razume njihovo značenje i posledice.
- 5** I kazna i nagrada se koriste da bi se manipulisalo detetom, njegovim osećanjem krivice i stidom.
- 6** Ukida se nada — detetu se pristupa kao da je svaka greška fatalna i da se ne može ispraviti.

Primena pozitivne discipline nije laka. Nekada su dnevni izazovi veoma veliki i teško je ostati smiren i fokusiran. Udariti dete, viknuti na njega, istući ga ili ga čušnuti je nekad veliko iskušenje jer donosi trenutno oslobođanje od tenzije i smirenje situacije.

ALI, dugoročno gledano, to je najgore što kao roditelj možete da uradite, jer tako pokazuјete slabost i nemoć, a pri tome povređujete nekoga koga, verovatno, volite najviše na svetu. Dugoročno posmatrano, kažnjavanje, posebno telesno, daje suprotne efekte — pobunu, bes, bežanje, povlačenje.

Šta možete da uradite kada Vam je teško da ostanete smirenii ne primenite telesno ili bilo koje drugo kažnjavanje?

Nema gotovih recepata, već samo smernica koje Vam mogu pomoći da ostanete mirni i izbegnete fizičku ili bilo koju drugu kaznu koja može ostaviti velike posledice na dete.

Kada je situacija takva da vas bes preplavljuje i gubite kontrolu, sklonite se od deteta ili ga pošaljite u drugu prostoriju dok vas ne prođe trenutni poriv da ga telesno kaznите ili izbrojte do deset pre nego što uradite bilo šta zbog čega ćete kasnije imati razloga da se kajete.

- Nikada ne vredajte dete — nemojte ga etiketirati i ponižavati — da li iko može da nauči nešto vredno kada se oseća poniženo?
- Kritikujte postupak, a ne ličnost deteta.
- Govorite o onome što želite da se desi, a ne o onome što ne želite.
- Budite iskreni i jasni u razgovoru sa decom, nemojte ih ostavljati da pogađaju i naslućuju.
- Potražite rešenja zajedno.
- Pitajte dete kako ono vidi situaciju.
- Ponudite detetu više rešenja za situaciju u kojoj se nalazi.
- Fokusirajte se na postignuća, a ne na greške.
- Usmerite se na rešenja, a ne na ono što se desilo ili na ono što je moglo da se desi. Navedite dete da nađe rešenje koje je razumno, prihvatljivo i povezano sa onim što je urađeno.
- Zapitajte se šta vaše dete treba da razume da bi se rešio problem. Šta vi možete da uradite da mu pomognete?

Kada se primenjuju alternative kažnjavanju neophodno je da kao roditelj:

- budete dosledni,
- uključite decu u definisanje pravila (jasna, konkretna i za sve razumljiva), kao i posledica njihovog kršenja,
- budete čvrsti i staloženi, ne pokazujete znake ljutnje,
- ne prihvivate izgovore, izvinjenja, cenjkanje,

- iskoristite priliku da uvek pohvalite dete kada se ponaša u skladu sa pravilima — slavite svako poboljšanje u ponašanju deteta, pomozite im da se osećaju prihvaćeno,
- ne pokušavate da kontrolišete sve – izaberite svoje bitke i postavite prioritete. Ne morate na sve da reagujete.
- date deci prostora i uživate u doprinosu koji mogu da daju. To će detetu pomoći da odraste, a Vama da odahnete.

DAKLE,

MOŽE DRUGAČIJE.

**RECITE NE TELESNOM
I BILO KOM DRUGOM
OBЛИKУ NASILJA,
BIĆE BOLJE I VAMA
I DETETU!**

NE ZABORAVITE

- Roditeljstvo je mnogo važno!
- Važnije je šta sa decom radite, kako ih vaspitavate, kako se o njima brinete i prema njima ophodite, koliko podstičete njihov razvoj, samostalnost i odgovornost, nego koje ste profesije, koliko novca i škole imate!
- Vi ste prvi i najvažniji učitelji svoje dece!
- Niko ne voli vašu decu, niti poznaje vašu decu bolje od vas!
- Kao i svaki drugi roditelj i vi imate snage i sposobni ste da pomognete svom detetu i da ga podržite!
- Kada nam je teško, kad imamo probleme u porodici, kad su uslovi života otežani, kad smo bolesni ili imamo minimalne prihode nije lako biti dobar roditelj i pružiti detetu sve što mu treba! Tada je potrebno potražiti podršku! Možemo je dobiti od nekoga sa strane, a možemo je i dati jedni drugima!

Savršeni roditelji ne postoje!

Svaki roditelj treba da teži da bude najbolji mogući roditelj za svoje dete/decu!

Zašto je važno reći NE telesnom kažnjavanju dece?

Zato
što uči dete
da je prihvatljivo
i normalno da ga
povređuju ljudi
koji ga vole.

Zato što dete
koje je telesno
kažnjavano ima nizak
nivo samopoštovanja,
osećaj bespomoćnosti
i poniženosti.

Zato
što uči decu
da je u redu da na
nasilan način rešavaju
sukobe i postoji rizik da
se isto tako ponašaju kao
odrasle osobe, bilo da su
roditelji, supružnici,
partneri.

Zato što
može ozbiljno
da nauči deci
u fizičkom i
psihičkom
smislu.

Zato što
predstavlja
povreda prava deteta
na poštovanje njegovog
fizičkog integriteta,
ljudskog dostojanstva i
jednaku zaštitu pred
zakonom.

Zato
što uči decu
da je udaranje
opravdano i da
nije nasilje.

Zato što
se na taj način
dete ponižava,
zastrašuje i
narušava mu se
dostojanstvo.

Zato
što umesto
da uči i razvija
odgovornost
pojačava ljutnju
i agresivnost
kod deteta.

Zato što uči
decu da nasiljem
rešavaju međusobne
probleme
i time doprinosi
porastu vršnjačkog
nasilja.

Zato što se
naizgled brzo
postiže cilj, ali nije
efikasno u postizanju
trajne promene
ponašanja.

Zato što se
povreda dečje
duše ne vidi, ali
ostavlja posledice
za ceo život.

Zato što
negativno utiče
na društvo u celini
stvarajući „kulturnu
nasilja“.

Svi pojmovi koji su u tekstu upotrebljeni
u muškom gramatičkom rodnu obuhvataju
muški i ženski rod/lica na koja se odnose.

Ovaj materijal/projvod je finansirala Vlada Švedske.
Sadržaj je isključivo odgovornost Centra za prava deteta.
Vlada Švedske ne deli nužno iznete stavove i tumačenja.